

FAFCE (Federace katolických rodinných svazů Evropy)
Setkání prezidentů FAFCE
Brusel* 9. prosince 2009

referát

Rodina a budoucnost Evropy

kardinál Ennio Antonelli
předseda Papežské rady pro rodinu**

* 19 square de Meesús, B-1050 Bruvelles, BE
<http://www.fafce.org> – mailto:m.hildingsson@fafce.org
Tél. +33 1 48 78 81 61 - Fax. +33 1 48 78 07 35

** Pizza San Calisto, 16 - 00153 Roma
malto: pcf@family.va; sceppacerca@family.va
Tel. 06 69887243 - Fax 06 69887272

Úvod

Velmi mne těší, že se setkávám s Federací katolických rodinných svazů v Evropě (FAFCE). Tím, že se věnujete podpoře rodiny, pracujete na tom, abyste dali duši Evropské unii, abyste dali budoucnost naší civilizaci. Vy patříte k těm „kreativním menšinám“, které podle myšlenky Benedikta XVI. tvoří dějiny, jak ty občanské, tak ty církevní. Vy nevystupujete v zájmu nějaké ideologie nebo v zájmu nějaké ekonomické, politické či mediální mocenské skupiny, ale dáváte hlas zkušenostem a touhám množství konkrétních subjektů, kterými jsou rodiny, živé buňky evropských národů.

Papežská rada pro rodinu vidí v katolických rodinných sdruženích privilegované mluvčí. Tuší, že **vaše prezence** jak na straně církevní, tak na straně občanské **může být velmi plodná**. Vy se můžete činně zasazovat na všech úrovních: iniciovat kulturní oživení ve školách, ve farnostech, v diecézích, v médiích (tisk, rádio, televize, internet atd.); organizovat veliká dění s širokým dopadem na veřejné mínění; realizovat projekty a pilotní zkušenosti pro město přátelštější k rodinám; vyvíjet tlak na zodpovědné činitele v obecních, krajských, národních, evropských úřadech pro vytváření politiky pozorné k rodinám. Vy můžete zasahovat na schůzích a výborech; podporovat studijní setkání a nabídku aktuálních témat; spojit se s poslanci různých zemí, kteří mají funkce na národní a evropské úrovni; dohlížet na jejich činnost; doporučovat veřejnému mínění a odměňovat hlasem ty, kteří se vážně snaží ve prospěch rodiny a života, odhalovat skrze média a trestat hlasy ty, kteří jsou nečinní, neteční, nesouhlasící s vašimi hodnotami, udržovat spojení a spolupracovat vytrvale s těmi, kteří jsou motivovanější a věrohodnější.

Bud'te protagonisty. Vzpomeňte na povzbuzení Jana Pavla II. adresované rodinám a sdružením, které je zastupují: „Rodiny se musí jako první zasazovat o to, aby státní zákony a nařízení nejen nezkracovaly práva a povinnosti rodiny, nýbrž aby je pozitivně podporovaly a obhajovaly. V tomto smyslu si mají být rodiny stále víc vědomy toho, že v první řadě se musí ony samy chopit iniciativy v oboru takzvané „rodinné politiky“. Mají vzít na sebe odpovědnost za přeměnu společnosti. Jinak budou rodiny první obětí onoho zla, které jim předtím bylo lhostejné.“ (Familiaris Consortio, 44).

Snažte posílit vaše sdružení a formace zodpovědných novými vstupy velmi motivovaných, kvalifikovaných pracovníků. Bud'te jednotní uvnitř každého sdružení, bystrým a výkonným způsobem vzájemně koordinujte sdružení na úrovni národní i evropské.

Nabízejte rodinná sdružení v zemích, kde ještě neexistují nebo se neangažují na občanské straně.

S ideologickými a politickými oponenty udržujte do míry, do jaké je to možné, postoj konstruktivního dialogu. Katolíci sdílejí autentické moderní hodnoty: rovnocennost žen, svobodu myšlení, slova, náboženství; laický ráz státu myšlený jako respekt a valorizaci náboženského a kulturního pluralizmu občanské společnosti. Nezaměňují ale lidská práva se subjektivními touhami jednotlivců.

Snažte se, jak je to možné, **předejít chybným volbám**, abyste proti nim nemuseli následně bojovat. Zasahujte zavčas, když jsou v jednání návrhy nebezpečné pro rodinu a život, jako dva současné návrhy McCafferty představené Radě Evropy, které se zaměřují na zařazení práva potratu a zrušení práva k odmítnutí potratu z mravních důvodů, nebo jako stávající návrh proti homofobii, který se zaměřuje na poskytnutí manželství a adopce dětí homosexuálům a ochrany i různých zvýhodnění transsexuálům. Vzhledem k tomu je chvályhodný zásah učiněný „Spolkem rumunských rodin“ a Fórem Sdružení italských rodin proti prvnímu návrhu McCaffertyho; ale zásluha by byla větší, kdyby zasáhla také další sdružení.

Upřednostňujte strategii návrhu. Ukažte odůvodněnost vašich pozic **opírajíce se především o fakta**. Z mnohých sociologických průzkumů uskutečněných v různých zemích vyplývá, že přirozená rodina, i když není zcela zdařilá, přináší mnohem více užitku a mnohem méně škod společnosti než rodiny rozdělené rozvodem, rodiny s více rodiči, znovu sestavené rodiny, spolužití bez manželství, homosexuální svazky. Studujte pozorně statistická data, sbírejte nová, nechejte je silně promluvit k veřejnému mínění, k vládnoucím vrstvám a k politikům.

Papežská rada pro rodinu inspirovaná VI. Světovým setkáním rodin v Mexico City **začíná s projektem studií a výzkumů** o přínosech zdravých rodin pro jednotlivce a společnost a naopak o újmách, které způsobují rodiny rozdělené a neúplné. Účelem je podnítit v různých zemích veřejné mínění, politiky, ekonomy, aby podporovaly otázku rodiny. Doufáme, že jazyk faktů by mohl vyznít přesvědčivěji než jazyk názorů. Měli bychom jít dvěma cestami: shromažďováním a studiem již existujících statistických údajů, uskutečňováním nových průzkumů ne jen popisujících, ale objasňujících, vhodných k objasnění logických souvislostí příčin a příslušných zásahů k provedení. Začalo by se

s malým množstvím vzorkových zemí tak, aby bylo možné představit výsledky na sedmém Světovém setkání rodin v Miláně v roce 2012. Následně, pokud tento první pokus bude mít úspěch, bude moci být tato iniciativa rozšířena do všech zemí přístupných k tomu ji přijmout.

Nyní, odkazující se přímo na statistické údaje (omlouvám se za opomenutí pramenů a za případnou nepřesnost), dovolím si poukázat na dvě cesty, které se mi zdají v dnešní Evropě prioritními: cesta demografické pohotovosti a cesta vzdělávací pohotovosti. Předtím ale chci představit zamyšlení antropologického charakteru.

Rodina z hlediska křesťanské antropologie

Každá forma života, růstu, lásky, krásy a štěstí vyžaduje jistou mnohost a jistou jednotu. Rodina je místem, kde se zhodnocují a uvádějí v soulad **základní rozdíly** lidského bytí, pohlaví (muž – žena) a generací (rodiče – děti).

Sexualita, jak kdosi řekl (M. Zundel), je **láskou k bližnímu zapsanou do duše a do těla**, rozdílnost v rovnosti v pohledu na vzájemný dar a společenství. Muž i žena jsou oba lidskými bytostmi s rovnocennou důstojností. Jsou ale rozdílní fyziologicky (pohlavní orgány, vzhled, tvář, hlas). Oba plodí, ale každý jiným způsobem, muž vně sebe, žena uvnitř sebe. V souladu s touto základní rozdílností mají rozdílné zvyky, zájmy, schopnost myšlení, vlastnosti – chápou, milují, komunikují rozdílně. To, co je pro jednoho spontánnější, o to musí druhý usilovat, aby se tomu naučil – muž například se může naučit od ženy pozorné a jemné péči o druhé, pochopení, smyslu pro konkrétnost, odolnosti vůči utrpení.

Rozdíl v rovnosti nevytváří sám od sebe diskriminaci, ale interakci, výměnu, **komplementaritu**, „spolupráci“ (srov. Kongregace pro nauku víry, *Esperata in umanité*, 2004). Především každý dává druhému moc plodit a stát se rodičem, k obrazu Boha Stvořitele a Otce (sv. Tomáš Akvinský, S. Th., I q 99 a 2).

Je to láska, která uvádí v soulad rozdílnosti lidských bytí a činí z nich vzájemný dar. Láska je sjednocující energií v respektování různosti, je tzv. „virtus unitiva“, podle slov sv. Tomáše Akvinského (S. Th., I-II q 26 a 2); a to je jediné chování odpovídající důstojnosti osob.

Být lidskou osobou znamená být jedincem duchovním i tělesným, samotným i ve vztahu s dalšími jedinci. Druzí jsou **dobrem sami o sobě** jako já, hodni jako já toho, aby jim bylo pomoheno se vyvíjet a být šťastní. *Miluj svého bližního jako sám sebe* (Mt 22,39). *Jak chcete, aby lidé jednali s vámi, tak jedněte vy s nimi* (Lk 6,31). Nemohu chtít jen své dobro a používat druhé jako prostředek. Musím sladit své dobro s dobrem druhých. Se stejnou důležitostí, s jakou chci své dobro, musím chtít dobro druhých. Musím se, podle svých možností, **učinit zodpovědným za jejich celkový lidský růst** respektuje jejich různosti a svobody, dává hodnotu jejich kladným odlišnostem, ba i nesa tíhu jejich nedostatků a hříchů, jak to udělal Ježíš vůči všem lidem.

Neznamená to vzdát se vlastního dobra ani mi není zakázáno hledat v druhých pro mne užitečné věci. Ale nemohu na to zúžit můj vztah s nimi. Znamenalo by to neuznávat je pro to, kým jsou, nerespektovat jejich důstojnost osoby. Já je respektuji v míře, ve které se jim daruji – věnuji se jejich dobru. Takže já **realizuji také sám sebe** jako osobu, protože kdo daruje vlastní život, získá (srov. Lk 17,33; J 12,25), především jestli to obnáší nesnadnou oběť. Já nedaruji proto, abych získal, ale nakonec získávám. Láska je povoláním a nejvyšším dobrem člověka (srov. Jan Pavel II., *Redemptor hominis*, 10).

Vzhledem k tomu, že lidská osoba je jedincem nerozlučitelně duchovním a tělesným, stále komunikuje a vzájemně reaguje s druhými osobami duchovním i tělesným způsobem. Také lidská láska pramení z hlubokého nitra jedince a vyjadřuje se skrze slova a skutky, gesta a chování, skrze úsměv a stisknutí ruky, objetí a sexuální vztah.

Milovat, jak učí Benedikt XVI., je **dělat to, co je správné, a i více**. „Spravedlnost je ‚nerozlučně spojena s láskou‘, je jí vnitřně vlastní..., je její ‚minimální mírou‘..., láska vyžaduje spravedlnost..., překonává spravedlnost a dovršuje ji v logice daru a odpuštění. *Lidská obec* se nerozvíjí pouze vztahy práv a povinností, ale spíše a ještě dříve vztahy nezištnosti, milosrdenství a společenství.“ (*Caritas in veritate*, 6)

Jako je trh institucí užitkové výměny podle práva (bohužel deformovaný často hříchem a chybou), tak je rodina institucí daru a společenství mezi osobami (bohužel také ona často deformovaná hříchem a chybou). Přesněji rodina je institucí **úplného vzájemného daru** a společenstvím celého života. V ní bytí s druhým a pro druhého se týká života ve všech jeho rozměrech, zatímco v přátelství je angažován jen některý jeho aspekt. Sexuální vztah mezi manželi je vlastním tělesným exkluzivním vyjádřením úplného vzájemného daru. Takové gesto má dva neoddělitelné významy, jednotící a plodící. Láska, zatímco sjednocuje

rozdílné, směřuje stále více k životu a dobru. Neznehybňuje se a neuzavírá se v přítomné situaci; nabádá naopak k tomu jít společně kupředu směrem k budoucnosti, stejným směrem. Proto společenství je také plodnou otevřeností v duchovním, tělesném, společenském slova smyslu. Zatímco se darovávají sobě navzájem, manželé se otvírají další různosti. Dítě, které se z nich narodí, bude jejich „jedno tělo“, v plném a stálém slova smyslu.

Jednota a otevřenost charakterizují nejen autenticitu manželského aktu, ale také autenticitu života páru a rodiny ve všech jejích rozměrech. Manželé se dívají společně na své děti a také za své děti a s nimi ke společnosti a církvi, k cílům a sdíleným plánům. Manžel je darem pro manželku a naopak, rodiče jsou darem pro děti a naopak, sourozenci jsou si darem jeden pro druhého. Celá rodina je **darem pro společnost**. V rodině se osoby nestarají jen o vlastní prospěch, ale také o dobro druhých a o dobro společné, které je všech a každého. Pokud je tu nějaká zvláštní pozornost, tak ke slabším – dětem, nemocným, postiženým, starým. Dynamika lásky-daru dává zrát vědomí a respektu důstojnosti každé osoby, důvěře v sebe sama, ve druhé a v instituce, morální zodpovědnosti pro dobro vlastní i druhých, upřímnosti, věrnosti, velkorysosti, sdílení, kreativitě, plánovitosti, pracovitosti, spolupráci, snaze až k oběti a mnohým dalším ctnostem, vzácným pro jednotlivce i pro společnost.

V historii západní kultury nechyběly nikdy **kritiky rodiny** považované za škodlivou pro společnost a její rozvoj. Právě v těchto dnech vyšla v Itálii kniha (Alberto Alesina e Andrea Ichino, *L'Italia fatta in casa*, Mondadori), ve které se tvrdí, že rodina zničí ekonomický a společenský rozvoj Země: nízká náklonnost k pohybu za prací, upřednostňování práce blízko domova, i když méně placené; svěření pracovních míst pro doporučení a příbuzenský vztah místo pro kvalifikovanost; ženy, které se vzdávají kariéry, i když jsou velmi inteligentní, proto, aby se věnovaly dětem; malé rodinné společnosti, neschopné investovat do výzkumu a rozvoje; limitovaný počet dětských jeslí; málo dárců krve.

Zdá se mi, že v této knize není uznána hodnota pečovatelské práce, horizontální solidarity mezi rodinami a vertikální mezi generacemi. Na druhou stranu se nebere v úvahu tíživý společenský dopad „ne-rodin“, který rodinu spíše degraduje. Právě podřízení osob práci a rodiny firmě by vedlo k roztrhání přediva společnosti a ohrožení samotného ekonomického systému.

Nejen chlebem živ je člověk, ale také a především mezilidskými vztahy v pravdě a v lásce. Lidé mohou žít, rozvíjet se, být šťastní – jen s druhými. Jen v rodině, instituci úplného daru a společenství celého života, nacházejí **prostředí pro zrození a začátek růstu** způsobem přiměřeným jejich důstojnosti. Rodina je zárodkem a vzorem, ukázkovou realizací lidské společnosti; současně je **původním obrazem Boží Trojice**, obrazu, který se ostatně promítá do každé formy autentického společenství osob. Benedikt XVI. píše ve své poslední encyklice: „Lidské stvoření má duchovní přirozenost a realizuje se v mezosobních vztazích...; Člověk se nezhodnocuje izolováním, ale navazováním vztahů s druhými a s Bohem...; Platí to i pro národy...; společenství je vztahem jednoho celku vůči druhému...; jednota lidské rodiny v sobě neanuluje osoby, národy a kultury, ale činí je vzájemně transparentnější a více jednotné v jejich legitimních různostech...; Toto hledisko nachází rozhodující inspiraci ve vztahu tří božských Osob v jediné božské Podstatě. Trojice je absolutní jednota, neboť tři božské Osoby jsou čirou vztahovostí...; Bůh chce přidružit také nás k realitě tohoto společenství: „aby byli jedno, jako jsme my“ (J 17,22). Znamením a svátostí této jednoty je církev... To vyplývá také z obecných lidských zkušeností lásky a pravdy. Tak, jako svátostná láska sjednocuje manžele duchovně v „jediném těle“ (Gn 2,24; Mt 19,5; Ef 5,31) a ze dvou, kterými byli, činí reálnou vztahovou jednotu, tak analogicky i pravda sjednocuje duchy mezi sebou a vede je k souladu v myšlení, přitahuje je a sjednocuje v sobě.“ (Caritas in veritate 53, 54)

Rodina, živá buňka společnosti a škola lidstva, je také malou Církví a objektem evangelizace.

Evangelizovat znamená **zprostředkovat druhým Kristovu lásku** skrze vyznanou a dosvědčenou víru. Konkrétně a ve vlastním slova smyslu neevangelizuje člověk pouze čestný, nepokřtěný, někdo, kdo se vzdálil od církve, nepraktikující konformista vůči světu, ale jen křesťan, který zakusí upřímný a živý vztah s Kristem (naslouchání Slovu, Eucharistie, modlitba, snaha neustálého obrácení, nový život podle Ducha), který od Krista přijímá „o něco větší“ naději, „o něco větší“ význam hodnot pro lidi a pro život v mnoha rozměrech, kdo přijímá „něco víc“ světla pro rozlišování, „něco více“ energie a radosti, aby na sebe vzal druhé a nesl každodenní kříž.

Analogicky, v pravém a uvěřitelném slova smyslu, evangelizuje ne rodina jednoduše uznávaná, ne rodina praktikující a docela sjednocená se světskými způsoby jednání a myšlení; ale rodina, která **žije spiritualitou** kristocentrickou, biblickou, eucharistickou,

trinitární, církevní, laickou, to znamená vtělenou v pozemské skutečnosti, v mnohých vztazích, každodenních činnostech, rodina, která žije lásku jako dar a společenství, které se podílí na svatební smlouvě Krista s církví, které odráží trojiční společenství božských Osob a předjímá svatební oslavu na věčnosti. „Výzvy a naděje, které žije křesťanská rodina – říká Jan Pavel II., si žádají, aby stále větší počet rodin objevil a uvedl ve skutek pevnou spiritualitu rodiny v každodenním dění vlastní existence“ (Proslov, 12. 10. 1980).

Je potřeba vzbudit vědomí odpovědnosti a povzbudit praktikující rodiny, aby rostly ve spiritualitě a evangelijním svědectví, aby přijaly samy a zprostředkovaly druhým Kristovu lásku. Je potřeba více a ne méně rodin, aby léčily zla společnosti. Je potřeba početných rodin, které by měly něco více jednoty, otevřenosti, krásy.

Perspektiva úsilí počínaje demografickou pohotovostí

Počínaje od Zelené knihy z roku 2005, takzvané „demografické zimy“, je stále více v pozornosti Parlamentu a Evropské komise a také tisku a veřejného mínění. Stále více, ale ještě ne dost, je zde vědomí, že je v ohrožení společenský, ekonomický, kulturní a náboženský rozvoj našich národů.

Na rozvoj národa má vliv mnoho faktorů, mezi nimiž je důležitá demografická rovnováha. Velké problémy může vytvořit výjimečná hustota populace, jako v Bangladéši (156 milionů obyvatel na 144 000 km²; více než 1000 obyvatel na km²). Na druhou stranu může vytvořit velké problémy také krize porodnosti. Etické a společensky korektní je **plazení velkorysé a zodpovědné.**

V souvislosti s tím stojí za to citovat ze současné encykliky Benedikta XVI.: „*Morálně zodpovědná otevřenost k životu je sociální i ekonomické bohatství.* Velké národy mohly vyjít z bídy také díky velkému počtu svého obyvatelstva a jeho schopnostem. Naopak národy kdysi kvetoucí prožívají nyní fázi nejistoty a v některých případech přímo úpadek v důsledku poklesu natality, jenž je ústředním problémem společností s vysokým blahobytem. Snížení počtu narozených někdy i pod hranici takzvaného „reprodukčního indexu“ způsobuje také krizi sociálního zabezpečení, zvyšuje jeho náklady, zmenšuje uložené úspory, a tím i finanční zdroje nezbytné pro investice, redukuje disponibilitu kvalifikovaných pracujících, zužuje rezervy „mozků“, z nichž národ může čerpat pro své potřeby. Kromě toho rodiny s malým a někdy velmi malým počtem členů ochuzují sociální vztahy, s obtížemi vychovávají děti

k občanským ctnostem a nedovedou zaručit formy solidarity, které jsou vlastní tradiční „široké“ rodině. Tyto situace jsou příznakem chabé důvěry v budoucnost i morální únavy. Stává se tak sociální, ba dokonce ekonomickou nutností opět navrhnout novým generacím krásu rodiny a manželství, soulad těchto institucí s nejhlubšími požadavky srdce i s důstojností lidské osoby. V této perspektivě jsou státy povolány *zavádět politiku, která prosazuje ústřední postavení a integritu rodiny založené na manželství mezi mužem a ženou, první a životodárné buňky společnosti, a starat se kromě jejích ekonomických a daňových problémů také – a především – o její vztahovou podstatu.*“ (Caritas in veritatae, 44)

V Evropské unii jsou dvě třetiny rodin bezdětné; průměrný index plodnosti ženy je 1,56 (v Itálii dokonce 1,3; zatímco ve Spojených státech amerických 2,9). Jsme pod hranicí generační výměny (2,1 na ženu), a mnohem více pod vyjadřovaná a pro mnohé důvody neuskutečněná přání mladými manželskými páry (v průměru 2,3 děti). Starších lidí nad 65 let je 85 milionů se zvýšením 16,5 milionů v posledních 15 letech. Přesahují již adolescenty a děti do 14 let, kterých je 78,5 milionů s poklesem 10,5 milionů za posledních 15 let. Pro příští desetiletí až do 2050 se předpokládá pokles populace o 27,3 milionů, ještě tedy spíše mírný; ale **průměrné zestárnutí velmi silné**, poněvadž starých lidí nad 65 let bude 135 milionů, to odpovídá 1/3 populace, zatímco adolescentů a dětí od 15 let a níže bude jen 60 milionů, to odpovídá 1/8 populace. Budeme mít mnoho prarodičů, nějaké ty praprarodiče, málo dětí a bez sourozenců (už v roce 2007 bylo jedináčků 25 %). Proti produktivní menšině budeme mít tíživé zvýšení nákladů na důchody, zdravotnictví a péči. Na každého starého člověka nad 65 let budou pouze dva pracující, kteří budou muset zajistit jeho penzi, půl penze každý; nesnesitelná věc, pokud člověk pomyslí, že už nyní je to velmi obtížné se čtyřmi pracujícími na každého důchodce. Jde se vstříc pádu sociálního státu a blahobytu. K vyléčení situace nebude moci stačit imigrace (ani při hypotéze pozitivní kulturní integrace), mimo jiné v určitých prostředích těžší, než si člověk myslí. Lék by měl být hledán jiným směrem.

Benedikt XVI. ve své poslední encyklice nabádá k odmítnutí „mentality, jež nepřeje plodnosti“ a která se šíří, „jako by to byl nějaký kulturní pokrok“, a k uznání, že „otevřenost vůči životu je středem pravého rozvoje“ a „přijetí života utvrzuje morální energie a uschopňuje ke vzájemné pomoci“ mezi jedinci a mezi národy (srov. Caritas in veritatae, 28). Je potřeba **kulturně obnovit hodnotu mateřství a otcovství** jako důležitou dimenzi pro lidskou vyžralost a štěstí žen a mužů. Potrat v Evropské unii zkosí každý rok počet obětí

rovnající se 1/5 narozených dětí a vyšší než počet obyvatel Malty a Lucemburska dohromady: může se tomu alespoň snažit zamezit zajištěním forem doprovodu a pomoci matce, která ji potřebuje. V každém případě se má snažit energicky zamezit pokusům o zasazení práva na potrat do legislativy, který by tedy na sebe vzal podobu tolerovaného zla. Naproti tomu se má snažit pevně požadovat právo lékařů, zdravotních pracovníků, lékárníků k odmítnutí potratu z mravních důvodů.

Mnohé ženy jsou nucené si vybrat mezi profesí a mateřstvím, je potřeba vážně usilovat o to, aby skončila převaha práce nad jedincem a drsného uspořádání nad rodinou a zavedly se formy umírnění (flexibilní pracovní doba, práce po telefonu, dostatečně placená mateřská dovolená, rodičovské příspěvky, služby pro dětství, povzbuzení pro sítě rodin atd.). Nakonec je naléhavé propagovat pevnou politiku **ekonomické podpory rodin s dětmi**. Je vypočítané, že každé dítě do věku 25 let představuje investici o zátěži 190 000 euro. Není spravedlivé, že rodiče podstupují ochuzení z důvodu tohoto drahocenného příspěví, které dávají budoucnosti společnosti. Je potřeba poskytnout početným rodinám slevy a úlevy a učinit výběry daní vyrovnané a úměrné rodinným nákladům (srážky, odpočty, rodinný kvocient pro daň z příjmu fyzických osob; daň z nemovitosti vypočítaná nejen na základě rozlohy: 120 m² je přepychem pro samotného člověka, ale nouzí pro toho, kdo má 4 děti).

Návrhy na motivování ke zvyšování porodnosti nechybí. Její zvýšení vyžaduje nesnadné zásahy k znovurozdělení veřejných prostředků a bude postupně nezbytné. Je ale důležité, aby se začaly **dělat konkrétní kroky** správným směrem. Od rodinných sdružení se očekává pevné vymezení a trpělivost ve směřování k cíli obrácení tendencí.

Perspektiva snahy vycházet od vzdělávací pohotovosti

Veřejné mínění a evropské instituce jsou citlivé na práva dětí. Evropská komise v roce 2006 uveřejnila dokument „Směrem ke strategii o právech dítěte“, kde ale děti jsou považované za izolovaná individua spíše než zařazené v rodině.

Pro-dětská politika by neměla nikdy odhlížet od manželského pouta rodičů. Jednota a stabilita rodičovského páru je darem a největší pomocí, která se dá dětem dát. Ony nechtějí být milované dvěma rodiči, kteří se vzájemně nemilují – nechtějí dvě paralelní lásky. Potřebují naopak lásku, pokud to řekneme takto, trojúhelníku, ve kterém jsou rodiče

především jednotní mezi sebou a společně se obracejí k dětem. Děti potřebují bydlet a žít společně s oběma rodiči. Člověku vyvstane na mysli obraz Van Gogha „První kroky“, na kterém je dítě umístěno mezi svět matky – dům a svět otce – pole; matka je s dítětem a chrání ho; otec přerušil zemědělskou práci, poklekl, aby se snížil na úroveň dítěte, je před ním v určité vzdálenosti a láskyplně je pobídne, aby se oddělilo od matky a přišlo k němu. Mateřská postava a otcovská postava se doplňují: jedna ztělesňuje vřelé přijetí, pochopení, citovou jistotu a útulnost; druhá ztělesňuje autoritu, dává růst k nezávislosti, iniciativě, samostatnosti, morální zodpovědnosti, lásce k bližnímu.

Bohužel dnes pracovní povinnosti a především **rozluky a rozvody** rozdělují mnohé rodiče mezi sebou a vzdalují je od dětí. V Evropě, zatímco počty manželství se každý rok znatelně snižují, rozvody vzrůstají: teď už více než milion ročně a dosahují polovinu manželství uzavíraných neplatně. V posledních deseti letech jich bylo 10,3 milionů a zasáhlo více než 17 milionů dětí.

Děti rozvedených procentuálně z 85 % jsou svěřené matce a mnohé z nich, okolo 25 %, ztratí za přibližně dva roky kontakt s otcem. Několik let po rozluce rodičů většina dětí, přibližně 1, se s tím vyrovná a vrátí se na průměr ukazatelů přizpůsobivosti a prospěchu ostatních dětí. Ale 25 % vykazuje psychologické, školní a společenské problémy, většinou zapříčiněné nárokem „dvojitého respektu“ ve srovnání s dětmi jednotných rodičů. Třetina z nich prohlašuje, že byly velmi samy, skoro polovina se cítí nepochopena, více než polovina za dalších podmínek jsou ti, kteří opustí školu, a ti, kteří mají horší prospěch ve škole (ve Francii děti odloučených rodičů jsou z 95 % na kolejích). Mnozí trpí psychickou nestabilitou (ve Francii 80 % procent psychiatricky hospitalizovaných jsou děti rozvedených); mnozí kouří, pijí, užívají drogy (ve Francii 50 % toxinů); mnozí končí v emigraci (v USA ti, kteří žili bez otce, tvoří 90 % lidí bez domova); mnozí se stanou představiteli sociálně zkaženého a delikventního chování, jakými jsou vandalismus, krádeže, znásilnění či vraždy (v USA vyrůstalo bez otcovské postavy 72 % mladistvých vrahů, 60 % násilníků, 85 % mladých ve vězení), protože pro ně riziko kriminality je dvakrát větší vzhledem k dětem žijícím spolu se dvěma rodiči.

Psychologická studia zdůrazňují, že **nepřítomnost otce** během dětství a dospívání dětí je vystavuje různým rizikům: narcizmus, kvůli kterému neznají míru a chtějí vše okamžitě; deprese, úzkost a nízké sebevědomí; pasivita a nedostatek schopnosti plánovat, závislost

na mínění druhých, na TV, internetu, na spotřebě, na alkoholu, drogách; pocit bezmocnosti, zlost, agresivita, násilí.

Benedikt XVI. svého času oznamoval naléhavou potřebu výchovy, současně v poslední encyklice zdůraznil nezbytnost jakési **humánní ekologie**. Samozřejmě je potřeba „bránit nejenom zemi, vodu a vzduch, dary stvoření, které patří všem“; ale „hájit především člověka proti sebezničení. Je nutné, aby existovalo něco jako správně pojímaná ekologie člověka...“ „Je-li uvnitř společnosti respektována ‚humánní ekologie‘, pak z toho má prospěch také ekologie životního prostředí. Kniha přírody je jedna a nedělitelná, jak po stránce životního prostředí, tak po stránce života, sexuality, manželství, rodiny, sociálních vztahů, jedním slovem integrálního lidského rozvoje.“ (Caritas in veritate, 51)

Humánní ekologie vyžaduje, aby se děti rodily a rostly uvnitř opravdové rodiny. To hlásala již Úmluva o právech dítěte schválená OSN (20. listopadu 1989): „rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti“.

Ostatně rozvod způsobuje škody **také manželům, kteří se rozvádějí**. Znamená často ochuzení rodiny, které má obrovský vliv na nepřízpůsobivost dětí. Pro rozvedené manžele znamená deprese a existenční tíseň, jejichž ukazatelem je procento sebevražd: ve Francii šestkrát vyšší u mužů a dvakrát vyšší u žen. Rozvedení často zvyšují velkou skupinu osamělých lidí, kterých je v Evropě více než 55 milionů rovnající se 29 % obydlí.

Rozdělené a rozvrácené rodiny přispívají k úpadku sociálních ctností a poškozují **soudržnost a vývoj společnosti**. Hillary Rodhamová Clintonová řekla, že stejně jako nějaký organizmus vyžaduje kritické množství zdravých buněk, aby mohl žít, tak společnost vyžaduje kritické množství tradičních rodin, aby mohla stát na nohách. Podle Benedikta XVI. ten stejný trh, který je na vlastní prospěch orientovanou institucí směny, potřebuje rodinu, instituci daru a společenství, nejen proto, aby byla živena ctnost spravedlnosti, která je nezbytná, ale také protože si potřebuje osvojit různými způsoby a v různé míře smysl pro bratrství, solidaritu a velkorysost. Trh bude zároveň civilizovanější a konkurenceschopnější, jestli dovede vidět zisk jako nástroj se zřetelem k humánním a sociálním účelům. Ve všech jeho formách: „různou měrou a specifickými způsoby musí všude být přítomen aspekt bratrské vzájemnosti. V době globalizace nemůže ekonomická činnost přehlížet nezištnost,

kteřá rozsévá a živí solidaritu a odpovědnost za spravedlnost a obecné dobro v jejich různých subjektech a aktérech. V posledku jde o konkrétní a hlubokou formu ekonomické demokracie.“ (Caritas in veritatae, 38)

Společnost se stane přátelskou vůči rodině v té míře, v jaké se jí podaří chápat rodinu nejen jako souhrn individuů (děti, mládež, postižení lidé, staří lidé) v souvislosti s uspokojováním jejich potřeb, ale jako nepostradatelný pramen, subjekt společnosti s důležitými sociálními funkcemi.

Společnost potřebuje rodinu, ale také **rodina potřebuje společnost** a čeká, že jí bude umožněno naplnit svoji nenahraditelnou výchovnou misi. Je potřeba zaručit, pokud je to možné, právo dětí žít s oběma rodiči a mít jednoho otce a jednu matku při adopci, odrazovat od rozvodů, motivovat manžele ke stabilitě; chránit přirozenou identitu rodiny ve srovnání s jinými formami soužití – odlišně, než to učinil svého času Evropský parlament, který pobídl členské státy k zrovnoprávnění forem volného soužití; rozšířit kulturu práv a povinností rodiny; uznat právo rodičů vychovat děti podle svých morálních a náboženských přesvědčení; zefektivnit jejich svobodu vybrat si mezi státní a nestátní školou; zabezpečit jednotu rodin imigrantů a podpořit jejich sociální a kulturní integraci vzhledem k autentickým hodnotám své tradice. Evropská unie by měla být podnícena k tomu, aby vytvářela instituce a specifické nástroje pro efektivní rodinnou politiku.

Závěr

Drazí přátelé, pokračujte ve vaší činnosti s důvěrou a odvahou. Vašimi protivníky jsou některé mocné intelektuální, ekonomické a politické elity, které se snaží zavést ideologii „druhu“ a učinit antropologickou revoluci prostřednictvím uzákonění takzvaných „nových práv“, která ve skutečnosti jsou přáními subjektivními, individuálními, protipóly soudržnosti a celkovému vývoji společnosti. Vy ale máte **na své straně evropské národy**, které podle sociologických průzkumů ještě věří v rodinu a staví ji na vrchol svých hodnot a tužeb. Vaše otázka je otázkou člověka a je otázkou Krista – spasitele člověka.

Z italského originálu „*Famiglia e futuro dell'Europa*“ přeložilo

